

Gelijke woorden in het Giesbaargs en het Picardisch dialect uit het Land van Aat (deel 1)

Jan COPPENS

Enkele vorige bijdragen handelden over de invloed van het Frans en het Picardisch op het het Geraardsbergs dialect (1). De ontlening gebeurde soms ook andersom. We mogen niet vergeten dat het noorden van Henegouwen eeuwenlang Vlaams en lange tijd nog tweetalig geweest is. Het Henegouwse Everbeek is trouwens altijd Vlaams gebleven en pas in 1963 overgeheveld naar Oost-Vlaanderen. Onze Waalse burens ontleenden dus ook van het Vlaams. Taalkundig gezien is 'Waaals' echter niet correct want het dialect van de streek van Aat en Lessen is niet 'Waaals' maar 'Picardisch'. In deze bijdrage overlopen we woorden die gangbaar zijn in het dialect langs weerszijden van de taalgrens. We baseren ons hiervoor op *Le picard du pays d'Ath*, een publicatie uit 2001 van de Cercle royal d'histoire et d'archologie d'Ath et de la région.

bablute: 'bâton de mélasse cuite, de la grosseur d'un doigt, entouré de papier'. Ook in Geraardsbergen is babelutte een karamelachtig snoepje, toffee in papiertje verpakt. Eigenlijk een samenstelling van babbel (de kaken bewegen, knabbelen) + lute (fopspeen, van het klankeffressief ww. luten 'zuigen') of van de voornaam Lutgard.

cache: 'chemin creux ou chemin dsservant des terres enclavées'. Ook bij ons is kasj (Nederlands 'kets') of kasjken een weg, meer bepaald een steegje, klein wegje, smal straatje. Daarnaast is het ook de naam van een spel en een houtje in dat spel (2).

carnassière: 'cartable'. Ontleend aan het Belgisch-Frans carnassière 'schooltas'. Het Franse carnassière betekende in de 18de eeuw 'weitas, jagerstas'. Het Provençaals carnassiero is afgeleid van carnasso, wat 'vlees' betekent. Blijkens de uitspraak -jeire (Frans -ière) gaat het om een jonge ontlening en dus niet uit het Picardisch.

chique: '1. morceau de tabac que l'on mâche; 2. bobon à mâcher plutôt qu'à laisser fondre'. Ook in het Geraardsbergs is een sjieke een tabakspruim of kauwgum.

colé 'collier'. Ook hier is kolee gangbaar voor 'halssnoer'.

fringe: 'frange'. Ook hier wijkt het Giesbaargs (fringe) af van de standaardtaal (franje), garnering bestaande uit een boord met een reeks afhappende draden, meest in bundels of kwasten bijeengehouden (3). Trouwens, fringe is ook opgetekend in het Middelnederlands. en het Oud-Frans.

hapchâr: 'avare, profiteur, avid de posséder'. Het woord apsjaar of lapsjaar is niet onbekend in het Geraardsbergs. Het de benaming voor een slordig en onverzorgd persoon of een inhalig, onbetrouwbaar persoon of bedrieger. De oorspronkelijke betekenis van hapschaar of hapscheer was 'lagere gerechtsdienaar' of 'veldwachter'. Volgens De Bo, Vercouillie en de Grote Van Dale is hapschaar ontleend aan het Frans happe-chair 'gerechtsdienaar'. Letterlijk betekent happe-chair 'grijp-vlees', dus 'grijptang'. Maar volgens Debrabander is het Franse woord ontleend aan het Nederlands hapscheer. Dat is een samenstelling van happe 'bijl' en scherger/scherje met de betekenis 'gerechtsdienaar', een woord dat opgetekend werd in het Middelhoogduits uit het Oudhoogduits skerio 'schaar-leider'.

jupon: 'veste, veston'. Het Frans jupon betekent eigenlijk onderrok. Het Geraardsbergs zjepong/zjipong heeft echter ook de betekenis 'vest'.

marache: 'pré humide, marais'. Ook hier is marasje gekend als modder, moeras.

ours: 'sirène d'usine'. Ook hier weer is den oers of den oersj bekend als fabriekssirene.

passète: 'petite passoire'. Het Giesbaargs kent voor 'vergiert' meerdere woorden: stramuijn/stramaun, stermuijn/stermaun, maar ook passèt.

persin: 'persil'. Hoewel niet volledig hetzelfde kennen we in het Geraardsbergs nog passuijn/passaun, door assimilatie uit persijn 'peterselie'.

posture: 'statue, statuette'. Het Frans posture betekent normaal 'houding' of 'positie'. Net als bij onze burens is het Geraardsbergs postuur een beeld, beeldhouwerk of standbeeld.

Jan COPPENS
jan@giesbaargs.be

(1) Zie o.a. J. COPPENS, *Misvattingen over franse leenwoorden in het Geraardsbergs. De invloed van het Picardisch op ons dialect in Gerardimontium* 209 (2006), p. 25-28.

(2) J. COPPENS, *Kasj, kasjen, kasjken in Gerardimontium* 213 (2006), p. 34 en in *Gerardimontium* 214 (2006), p. 32.

(3) F. VAN COESTLIM, *Het dialect van Geraardsbergen*, Leuven 1952 p. 69.